

72 Član 283 portugalskog ustava od 2. 4. 1976. i član 103 brazilskog Ustava iz 1988., koji su posvećeni “neustavnosti usled nečinjenja” se ograničavaju da predvide naznačavanje praznine od strane Ustavnog Tribunala zakonodavnom organu, i na, poziv da se ona sanira “u roku od trideset dana”.

74 Po Norbertu Bobiu, “opšta teorija prava je formalna teorija prava u tom smislu što proučava pravo u njegovoj normativnoj strukturi, što će reći u njegovoj formi nezavisno od vrijednosti kojima ova struktura služi i sadržaja koji ima”. “Izlišno je reći da je ova ideja”, dodaje Bobio, “elaborirana u formi koja je najpoznatija od strane Kelsena”, čija je “doktrina” ili “čista teorija” formalna u ovom smislu. Sama karakterizacija teorije prava kao “formalne teorije” je iznova preuzeta od strane Bobia. O “formalnom” karakteru teorijskih teza, upućujem na pojašnjenja u vezi sa mojom definicijom “osnovnih prava. Evidentno je da “formalno” u smislu koji je ovdje naznačen, tj. kao metateorijski predikat koncepata i tvrdnji teorije, nema nikakve veze sa značenjem “formalnog” kao teorijskog termina, koji se odnosi na “formu” “formalnih akata” (nasuprot “supstanciji” ili “značenju” stvorenih odluka) od koje zavise njihovo “formalno važenje i “formalna” dimenzija demokratije, koje su vezane za norme o produkciji koje su sa svoje strane “formalne”.

78 Bobio “Kao način približavanja studiju prava, pravni pozitivizam je karakterisan razlikom između realnog i idealnog prava, ili, drugim riječima, između prava kao činjenice i prava kao vrijednosti, između prava kakvo jeste i kakvo treba da bude; i između ubjeđenja da pravnik treba da se bavi prvim, a ne drugim”.

Kako čitati ustav

NENAD DIMITRIJEVIĆ

Dopada mi se ideja sadržana u naslovnom pitanju ovog ciklusa:[1] kako čitati? Ideja je pretpostavljam da način čitanja valja prilagoditi predmetu, to jest lektiri. Naravno, ovo se može činiti očiglednim, no verujem da pitanje ipak nije sasvim trivijalno.

Kada je reč o umetničkim delima, slobodni smo da izaberemo šta ćemo čitati. Takođe smo slobodni da sami za sebe tumačimo smisao i značenje književnosti koju čitamo. Konačno, slobodni smo da procenimo njenu vrednost: možemo ali ne moramo da uzmemo u obzir mišljenje onih koji su u ovoj oblasti snabdeveni autoritetom znanja. Tako ja uvek mogu reći da me se ne tiče šta je Jan Kot pisao o Šekspiru.

Međutim, ovakva sloboda izbora ne postoji kad je reč o ustavu. Ustav je obavezna lektira. Nije reč o tome da bi vas bilo ko primoravao da ga čitate. Reč je o tome da su svojstva ustava takva, da se svako ko odluči da ga ne čita ili da ga jednostavno zanemari kao nedovoljno atraktivnu lektiru, da se svako takav izlaže značajnom riziku – ovo važi barem za demokratiju. Status ustava kao obavezne lektire sledi iz barem dva njegova svojstva: iz njegovog specifičnog sadržaja i iz njegove pravne obaveznosti.

Pre nego što ukratko analiziram ova dva svojstva, želeo bih da se vratim mojoj gruboj analogiji sa književnošću i da kažem kako je domet važnosti jednog ustava i širi i uži od dometa važnosti Hamleta. Šekspira možda ne čitaju svi u Engleskoj, ali ga čitaju ne samo neki ljudi u Engleskoj, već i neki ljudi u Japanu ili Srbiji. Veliko umetničko delo može se percipirati na različite načine u različitim kulturama i u različitim vremenima, ali upravo to ga čini univerzalno vrednim, ili ako hoćete sposobnim da prekorači državne i kulturne granice,